

**GÜNEYDOĞU ASYA
ULUSLAR BİRLİĞİ**

Güneydoğu Asya ülkeleri arasında
ekonomik iş birliğini
ve istikrarı geliştirmek amacıyla
oluşturulan siyasi kuruluş.

Resmî adı Association of South East Asian Nations (ASEAN) olup üçüncü dünya ülkeleri arasındaki iş birliği teşkilâtlarının en başarılılarından biridir. 8 Ağustos 1967 tarihinde Endonezya, Malezya, Singapur, Filipinler ve Tayland dış işleri bakanları tarafından Tayland'ın başşehri Bangkok'ta açıklanan bir deklarasyonla kurulmuş, Brunei Dârüsselâm'ın İngiltere'den bağımsızlığını kazanmasından kısa bir süre sonra katılmasıyla da (7 Ocak 1984) üyelerinin sayısı altıya çıkmıştır. Merkezi Endonezya'nın başşehri Cakarta'da bulunan birliğin kuruluş amaçları Bangkok deklarasyonunda barış, ortaklık ve eşitlik ilkelerine dayalı olarak bölgede ekonomik büyümeyi, sosyal ve kültürel gelişmeyi sağlamak, istikrar ve barışı güçlendirmek, eğitim, teknoloji ve yönetim alanlarında araştırma ve geliştirmeye yardımcı olmak, endüstri alanında daha güçlü iş birliğine gitmek, halkın yaşama standardını yükseltmek, Güneydoğu Asya üzerindeki araştırmaları teşvik etmek, bölgesel ve milletlerarası teşkilâtlarla yararlı iş birliği ve ilişkileri sürdürmek şeklinde gösterilmiştir.

Birliğin üç önemli organı bulunmaktadır. 1. Hükümet başkanları zirvesi. En yüksek karar organı olup ilk defa Bali'de (1976), ikinci defa da Kuala Lumpur'da (1977) toplanmıştır. 2. Bakanlar toplantısı. Her yıl dönüşümlü olarak üye ülkelerden birinde dış işleri ve ekonomi bakanları toplantısı yapılır. İhtiyaç duyuldukça diğer bakanların toplanması da mümkündür. 3. Genel sekreterlik ve dâimî komiteler. Hükümet başkanları zirvesinde ve bakanlar toplantısında alınan kararların uygulanması ve toplantıların hazırlanmasıyla görevli genel sekreterliğin merkezi Cakarta'dadır. Dış işleri bakanları toplantısında rotasyon yöntemiyle ve alfabetik sırayla seçilen genel sekreterin görev süresi üç yıldır. Bu makama bağlı olarak faaliyet gösteren dâimî komisyonlar şunlardır: Gıda, tarım ve ormancılık; finans ve bankacılık; endüstri, madencilik ve enerji; taşımacılık ve haberleşme; ticaret ve turizm; kültür ve enformasyon; bilim ve teknoloji; sosyal gelişme.

Kurulduğu tarihten itibaren hem üye ülkeler hem de diğer ülkelerle ticaret ve iş birliğini geliştirmek için çeşitli çalışmalar yapan Güneydoğu Asya Uluslar Birliği özellikle endüstri projeleri alanında başarılı olmuştur. İlk yıllardaki faaliyetler, üye devletlerin ekonomik menfaatleri arasındaki çatışma ve iş birliğinin siyasî kıymet açısından farklı şekillerde algılanması sebebiyle başarısız oldu. 1975 yılında Kamboçya ve Vietnam'da komünizmin gösterdiği ilerleme, üyelerin tehdit unsurunu daha iyi kavramalarına ve ekonomik iş birliğini geliştirmenin gereğini kabul etmelerine yol açtı. 1976'da Bali'de yapılan zirve toplantısında bazı sanayi projeleri üzerinde görüş birliğine varıldı ve bir uyum deklarasyonu yayımlandı. Daha sonra Vietnam'ın Kamboçya'yı işgali (1978), üye ülkelerin iç istikrarı korumaları için ortak hareket etmelerinin mecburiyetini ortaya koydu. Bu işgal üzerine Güneydoğu Asya Uluslar Birliği, Vietnam'a karşı milletlerarası bir kampanya başlatarak işgali Birleşmiş Milletler'e intikal ettirmiş ve konferanslar düzenleyip dünya kamuoyunu Vietnam aleyhinde yönlendirmiştir. Bunun üzerine Çin de jeopolitik çıkarlarının ötürü Kamboçya meselesinde Güneydoğu Asya Uluslar Birliği'nin çizgisine gelerek bu meseleye Birleşmiş Milletler'in bir çözüm bulmasını sağlamış ve sonuçta Vietnam Kamboçya'dan çekilmek zorunda kalmıştır. Bu olay, Güneydoğu Asya Uluslar Birliği'nin diplomatik alandaki ilk büyük başarısı olarak kabul edilmektedir.

Endonezya, Malezya, Singapur ve Tayland'da bazı endüstri projelerini gerçekleştiren birlik ticaret, tarım, madencilik, enerji, haberleşme, eğitim, turizm ve kültür sahalarında ayrıca, teknolojik alanda bir kısım ortak çalışmalar yapmış ve başarılı sonuçlar almıştır. Bunun yanında üye ülkelerle diğer ülkeler arasında

ki ilişkiler konusunda da önemli faaliyetlerde bulunulmuş ve Avrupa Topluluğu, Japonya, Çinlindi ülkeleri, Avustralya, Yeni Zelanda, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada ile bir dizi ticaret anlaşması yapıp iş konseyleri kurulmuştur. Öte yandan birlik üyesi ülkelerin başbakanları Singapur'da yapılan zirvede (Ocak 1992), 2008 yılında bütün üye ülkeleri kapsayacak bir serbest ticaret bölgesi oluşturmayı planladılar. Ağustos 1990'da Singapur ve Endonezya ekonomik iş birliği anlaşması imzalayarak özel ticaret bölgelerini genişlettiler. Bunun arkasından da Endonezya'dan Singapur'a su taşıma ve Singapur'la Kalimantan arasında bulunan Güney Çin'deki Natuna'dan Riau adasına doğal gaz pompalama projeleri gündeme getirildi ve planlarının yapılmasına başlandı.

Son yıllarda soğuk savaşın bitmesiyle birlikte Güneydoğu Asya bölgesinin güvenliği ve ekonomisi açısından yeni şekillenmeler ortaya çıktı. Topluluğun ana üyelerinden Malezya, Singapur ve Endonezya, Tayland ve Filipinler'e göre daha fazla bir iş birliği sürecine girdiler. Brunei küçük olmasına rağmen stratejik konumu ve zenginliği sebebiyle ana üyelere yaklaşmakta ve bu üç ülke daha çok savunma ve askerî alanda iş birliği yapma yollarını araştırmaktadır. Sovyetler'in dağılmasından sonra Amerika Birleşik Devletleri'nin askerî bakımdan Güneydoğu Asya'ya verdiği önemin azalmasıyla birlikte yeni eğilimler ortaya çıktı. Meselâ Filipinler dış güvenlikden ziyade iç güvenliğiyle ilgilenerek komünist gerillalar ve müslüman ayrılıkçılarla meşgul olmaktadır. Buna rağmen Malezya, Singapur ve Endonezya ortak coğrafî konumları (takimada olmaları) dolaısıyla güvenlik ve savunma için birlikte hareket etmeye başladılar. Bu üç ülkeye yaklaşan Brunei ise denizden gelebilecek bir saldırıyı Tayland ve Filipinler'e

Güneydoğu
Asya Uluslar
Birliği'nin
merkez
binası -
Cakarta /
Endonezya

göre daha fazla hissetmektedir. Bu hususta en büyük tehlike, uzun vadede geniş etki alanını ve kuvvetli bir deniz gücünü hedefleyen Çin'dir. Bu arada Çin ile ilişkilerini ilerleten Tayland, bu tehlikeye en az mârûz kalacağını düşünen birlik ülkesidir. Malezya, Singapur ve Endonezya ortak askerî tatbikatlar yapmakta ve deniz kuvvetleri konusunda daha çok bilgi alışverişinde bulunmaktadır. Singapur başta olmak üzere bu üç ülke bütün teknolojik kapasitelerini silâhlı kuvvetleri için seferber etmiş durumdadır. 1991 Nisanında Malezya, Singapur, Avustralya, İngiltere ve Yeni Zelanda'nın savunma bakanları Kuala Lumpur ve Singapur'da toplanarak Five Power Defence Arrangement adı altında bir anlaşma imzaladılar. Bu anlaşma çerçevesinde Malezya ve Singapur'un daha güçlü iş birliği yapmaları hedeflenmiş ve birlikte bir hava savunma sistemi kurmaları planlanmıştır.

Güneydoğu Asya Uluslar Birliği'nin üç üyesinin (Malezya, Singapur ve Endonezya) özellikle askerî alanda yaptığı iş birliği, diğer iki üyeyi (Tayland ve Filipinler) bir noktada kendi yollarını bulma eğilimine itmiştir. Bunun sebeplerinden biri, bu ülkeleri bir arada tutan Vietnam tehlikesinin artık bulunmamasıdır. Ancak Malezya, Singapur ve Endonezya'yı daha entegre olmuş bir savunma organizasyonuna iten sebepler politik ve ekonomik faktörlerle dengelenmiştir; dolayısıyla birliğin varlığı şimdilik tehlikede değildir. Çünkü birlik üyesi her ülke, kendi sınırları içinde meydana gelebilecek olayları bir başka birlik üyesinin desteklemeyeceği konusunda teminat almış durumdadır ve iç karışıklıkları önlemek için diğer üyelerle istihbarat alışverişinde bulunmaktadır. Güneydoğu Asya Uluslar Birliği'nin üyelere sağladığı en büyük avantajlardan biri de üye ülkelerin bu birlikten kendi bölgelerinde yapacakları ekonomik yatırımlar için faydalanmaları ve milletlerarası ilişkilerde onu bir araç olarak kullanmalarıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Indonesia 1986, *An Official Handbook*, Indonesia 1986, s. 142-148; "Association of South East Asian Nations - Asean", *The Far East and Australasia* 1988, London 1987, s. 122-125; R. Stubbs, "Subregional Security Cooperation in Asean: Military and Economic Imperatives and Political Obstacles", *Asian Survey*, XXXII/5, Berkeley 1992, s. 397-410; B. Kurus, "Understanding Asean: Benefits and Raison d'Etre", a.e., XXXIII/8 (1993), s. 819-831; W. A. Kinsel, "Association of Southeast Asian Nations", *Encyclopedia of Asian History*, New York 1988, I, 102-103.

DAVUT DURSUN

GÜNGÖR, Erol

(1938-1983)

Sosyal psikolog,
fikir adamı ve yazar.

25 Kasım 1938'de Kırşehir'de doğdu. Babası Hacıhâfızoğulları'ndan Abdullah Sabri Bey annesi Zeliha Gülşen Hanım'dır. İlk ve orta öğrenimini doğduğu şehirde yaptı. Dedesi Ahî Evran Camii imamı Hâfız Osman Efendi'nin çevresinde ve Kırşehir'in mânevî atmosferi içinde tarih ve kültür konularına ilgi duydu. Ortaokul sıralarında eski yazıyı öğrendi. Lise talebesi iken özel Arapça dersleri aldı. O yıllarda İslâm-Türk kültür tarihinin ana eserlerini okumaya başladı. Bu durum, onun daha sonraki ilim hayatının önemli bir tarafını teşkil edecek olan millî ve İslâmî kültür değerlerine ilgisinin temelini oluşturdu. Öte yandan Ziya Gökalp ve Hilmi Ziya Ülken gibi fikir adamlarının kitaplarını okudu. İlk yazısını da yine bu yıllarda mahallî bir gazetede takma adla yayımladı.

1956'da Kırşehir Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kaydoldu. Bu arada devrin ilim, fikir ve sanat adamlarının toplandığı meclislere katıldı; Fethi Gemuhluoğlu tarafından Mümtaz Turhan'a tanıtıldı. Onun teşvikiyle Hukuk Fakültesi'nden ayrılarak Edebiyat Fakültesi'nin Felsefe Bölümü'ne geçti; üniversitedeki tahsil hayatı boyunca hocasından çok etkilendi.

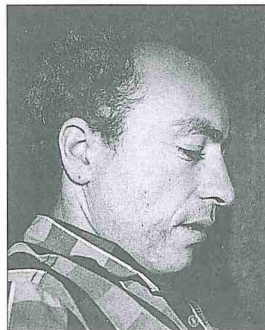
Erol Güngör öğrenciliği sırasında kendi fakültesinde memurluğa başladı (1957). Bu yıllarda Fransızca yanında İngilizce de öğrendi. Misafir profesör Hains'in laboratuvar asistanlığını yaptı ve derslerini Türkçe'ye çevirdi. Edebiyat Fakültesi'nden mezun olduğu yıl (1961) Tecrübi Psikoloji Kürsüsü'ne asistan tayin edildi. Asistanlığı sırasında Türkiye'de yeni bir ilim dalı olan sosyal psikolojiye yöneldi. Bu disiplinin önemli temsilcilerinden Krech ve Crutchfield'in eserini Sos-

yal Psikoloji adıyla Türkçe'ye tercüme etti. Akademik çalışmalarının yanı sıra dergi ve gazetelerde yazı yazmayı sürdürdü. 1965'te Mümtaz Turhan'ın yönetiminde hazırladığı *Kelâmî (Verbal) Yapılarda Estetik Organizasyon* adlı teziyle doktor unvanını aldı. 1966'da Colorado Üniversitesi'nden sosyal psikolog Kenneth Hammond'un daveti üzerine Amerika'ya gitti. Bu üniversitenin Davranış Bilimleri Enstitüsü'nde milletlerarası bir ekibin araştırmalarına katıldı. 1968'de yurda dönerek Tecrübi Psikoloji Kürsüsü'nde sosyal psikoloji derslerini yürütmeye başladı. Askerliğini yaptığı yıllarda hazırladığı *Şahıslararası İhtilâfların Çözümünde Lisanın Rolü* adını taşıyan teziyle doçent oldu (1970).

Üniversitede verdiği dersler ve ilmi yayınları ile Türkiye'de sosyal psikoloji dalını önemli bir alan haline getiren Erol Güngör Başbakanlık Planlama Teşkilâtı'nda, Millî Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı'nın çeşitli komisyonlarında görev aldı. 1978'de, genel değerler sistemiyle ahlâkî değerler arasındaki ilişkileri sosyopsikolojik açıdan incelediği *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar* başlıklı teziyle sosyal psikoloji profesörü oldu. 1982 yılında Selçuk Üniversitesi'ne rektör tayin edildi. Bu görevi sırasında 24 Nisan 1983'te İstanbul'da vefat etti.

XX. yüzyılın ikinci yarısında İslâm'ı ve milliyetçiliği yeniden ele alıp değerlendirenler arasında önemli bir yeri bulunan Erol Güngör, bir tarafla Ziya Gökalp ve Mehmet İzzet'le başlayıp Mümtaz Turhan'la devam eden Türk sosyoloji mektebinin bir halkasını teşkil ederken diğer taraftan İslâm'ın ve milliyetçiliğin ilgiyle takip edilen bir yorumcusu olmuştur. Kendisinin de bir yazısında belirttiği gibi ("Mümtaz Turhan'ın Ardından", *Hamle*, nr. 2, 17 Ocak 1983, s. 18-20) Mümtaz Turhan bir ilim adamıydı, fakat bir mütefekkir değildi. Psikolojiyi edebiyat ve felsefe ile karıştıranlara karşı çıkmış, meselelerine pozitivist bir zihniyetle yaklaşmıştı. Erol Güngör ise yine sağlam bilgilere ve objektif davranışa sahip olmakla beraber bu bilgileri her sınıftan aydının kavrayabileceği şekilde ifade edebilmiştir. Din, kültür, medeniyet, milliyet gibi birçok düşünür ve yazarın parça parça ele aldığı konulara Güngör sistematik, kategorik, hatta didaktik bir yön vermiştir. Bu bakımdan terkîpçi bir zihniyete sahiptir.

Erol Güngör eserlerinde nakillerden çok birinci kaynaklara, tercümesi yapıl-

Erol Güngör